

ปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย

The Problem of Entry Into the Ecclesiastical Titles and Position of the Clergy in Loei Province

พระมหาธณวัฒน์ โยธาจันทร์^{1*} วินัย ผลเจริญ²

Phramaha Thanawat Yothachan^{1*} Vinai Poncharoen²

Corresponding author's E-mail: Thanawat25252538@gmail.com¹

(Received: May 18, 2020; Revised: June 25, 2020; Accepted: August 13, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย และ 2) ศึกษาข้อเสนอแนะการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือพระสังฆาธิการและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย จำนวน 15 รูป/คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ผลการศึกษา พบว่า

1. ปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย เกิดจาก 1) ปัญหาด้านกฎหมาย ที่มีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด เช่น ไม่มีการยืดหยุ่นด้านอายุและพรรษา ประกอบกับจำนวนอัตราสมณศักดิ์ที่มีน้อย 2) ปัญหาด้านบุคคล ที่เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ขอ เช่น ไม่มีการวางแผนล่วงหน้าทำให้ไม่มีผลงาน ซึ่งต้องกระทำต่อเนื่องหลายปี และ 3) ปัญหาด้านโครงสร้าง ได้แก่ (3.1) ขนาดของวัดที่มีการพัฒนาไม่เท่ากัน หรือความพร้อมของวัดที่แตกต่างกัน เนื่องจากต้องใช้ทุนทรัพย์จำนวนมากในการส่งเสริมด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ (3.2) ระบบอุปถัมภ์และการแทรกแซงโดยรัฐ พระสงฆ์จะต้องสร้างความคุ้นเคยกับพระผู้ใหญ่ เพื่อให้ได้รับการยอมรับ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการจัดสรรตำแหน่ง ซึ่งอาจเกิดการวิ่งเต้นใช้เงิน หรืออาจมีการแทรกแซงโดยรัฐ และ (3.3) การรวมศูนย์อำนาจ กระบวนการแต่งตั้งสมณศักดิ์เปิดช่องว่างให้อำนาจแก่เจ้าคณะปกครองมากเกินไป ทำให้ผู้เสนอขอสมณศักดิ์พยายามหาช่องทางที่จะทำให้เกิดความใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจผ่านรูปแบบต่างๆ ได้

2. ปัญหาในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย เกิดจาก 1) ปัญหาด้านบุคคล ได้แก่ (1.1) การขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ ขาดการวางแผนอนาคตส่งผลให้ไม่มีการเตรียมตัวสำหรับการเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครอง (1.2) คุณสมบัติ เช่น อายุพรรษา จำนวนพระภิกษุและสามเณรในวัด วิทยฐานะของพระสงฆ์และสามเณร และยอดการบริจาค และ 2) ปัญหาด้านโครงสร้าง ได้แก่ (2.1) ระบบอุปถัมภ์และการแทรกแซงโดยรัฐ มีการใช้เส้นสายหรือการวิ่งเต้นเพื่อให้ได้ตำแหน่งมาโดยมิชอบ รวมถึงการแทรกแซงจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง และ (2.2) การเสียผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มในพื้นที่ แม้คณะสงฆ์ในระดับเจ้าคณะผู้ปกครองทุกระดับชั้นเห็นชอบ แต่ชาวบ้านหรือคนในพื้นที่ไม่เห็นชอบย่อมเกิดปัญหาเช่นเดียวกัน

3. ข้อเสนอแนะการเข้าสู่สมณศักดิ์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ได้แก่ 1) การพัฒนานั้นให้มีความรู้ความสามารถ และ 2) การมีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม ช่วยเหลือชุมชน และสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชน

4. ข้อเสนอแนะการเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ได้แก่ 1) เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์และทราบถึงขั้นตอน ธรรมเนียมการปฏิบัติ และ 2) มีความเสียสละ เอาใจใส่ในงานคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ

¹ นิสิตปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ M.A. candidate, Program in Political Science, College of Politics and Governance, Mahasarakham University

² Lecturer, Program in Political Science, College of Politics and Governance, Mahasarakham University

Abstract

The objectives of the research were (1) to study problems of entry to the ecclesiastical titles and the positions of the clergy in Loei province, and (2) to study recommendations on entry to the ecclesiastical titles and the positions of the clergy in Loei province. Key informants for the research were fifteen ecclesiastical administrative monks (Sanghadhikara) and officials in the ecclesiastical administrative district in Loei province, selected by the purposive sampling method. The instrument used for data collection was the open-end semi-structured interview questionnaire. The findings of the research were as follows:

1. The problems of entry to the ecclesiastical titles and the positions of the clergy in Loei province were caused from 1) legislative problems, which were resulted from stricter and inflexible regulations on the monk's age and ordination years, and the limited amount of ecclesiastical titles; 2) personal problems, which were derived from the applicant's absence of knowledge and experience, e.g. absence of plans in advance, so there were for him no works that had to be performed continuously for several years, and 3) structural problems, which were (3.1) the incompletely developed temple size, or different temple readiness because a lump sum of money had to be spent on temple construction and renovation and the public welfare, (3.2) a spoils system or patronage system and the state intervention because the applicant monk had to be familiar with senior monks for their perception. In addition, there was a system of ecclesiastical titles allocation, causing the money bustle or the state intervention, and (3.3) centralization because the process of ecclesiastical titles bestowment was granted senior administrative monks too more authorities, which made the ecclesiastical dignity applicants attempted to find their way to be intimate and close to powerful senior monks through various approaches.

2. The problems of entry to the ecclesiastical administrative positions of monks in Loei province were caused from 1) personal problems, which were (1.1) absence of knowledge bases on application approaches, and lack of future plans, as a result, there was no preparation for entry to the monastic administrative positions, and (1.2) the applicant's qualifications like age, ordination years, the number of monks and novices in the temple, the academic qualifications of monks and novices in the temple, and charitable contributions; 2) structural problems, which were (2.1) a patronage system and the state intervention, led to illegal bustle for the ecclesiastical administrative ranks, and intervention of the state or the government's authorities; and (2.2) the beneficial loss of some local groups. The ecclesiastical administrative rank of a certain monk was even agreed by all levels of senior administrative monks, but if villagers or local people did not agree with them, there had to be a certain problem.

3. The recommendations on entry to the ecclesiastical titles, for monks in Loei province, were 1) to develop themselves with knowledge and competence, and 2) to equip themselves with good behavior, to assist the community and to instill faithfulness and believability in the Buddhists.

4. The recommendations on entry to the authoritative ranks, for monks in Loei province, were 1) to understand regulations and rules and to comprehend procedures and traditional customs, and 2) to sacrifice and pay attention to the monk council regularly.

Keywords: ecclesiastical titles, monastic administrative position, problem

ความเป็นมาของปัญหา

พระพุทธศาสนาเข้าสู่สังคมไทยด้วยวิธีการต่างๆ ได้สร้างความศรัทธาให้ประชาชนชาวไทย รวมไปถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ ทำให้พระภิกษุสงฆ์โดดเด่นในสายตาของสังคม พระมหากษัตริย์จึงทรงพระราชทานยศฐาบรรดาศักดิ์ถวายแด่พระสงฆ์ ต่อมาทำให้ระบบสมณศักดิ์มีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงมักดำรงตำแหน่งปกครองระดับสูงในองค์กรปกครองคณะสงฆ์ เช่น ในสมัยอยุธยาพระพุทธานุชาจารย์เป็นเจ้าคณะอรัญญวาสี พระวันรัต (วัดป่าแก้ว) เป็นเจ้าคณะคามวาสีฝ่ายขาว คำว่า “พระพุทธานุชาจารย์” และ “พระวันรัต” เป็นสมณศักดิ์ ดังนั้นเพื่อความเข้าใจโครงสร้างอำนาจบังคับบัญชาในการปกครองคณะสงฆ์ เราควรศึกษาระบบสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ด้วย (กรมการศาสนา, 2525)

สมณศักดิ์ คือ ยศของพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานหลายชั้น แต่ละชั้นมีพหุยศเป็นเครื่องกำหนด สมณศักดิ์เป็นฐานันดรศักดิ์ที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดตั้งถวายเฉพาะพระสงฆ์ เทียบได้กับลำดับตำแหน่งบรรดาศักดิ์ของขุนนางที่เป็นข้าราชการในอดีต เช่น ขุน หลวง พระ พระยา เจ้าพระยา และสมเด็จพระเจ้าพระยา ที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งข้าราชการในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้ว่าจะระบบฐานันดรศักดิ์ของข้าราชการจะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ระบบฐานันดรศักดิ์ของพระสงฆ์ยังคงใช้กันอยู่เรื่อยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน การดำรงคงอยู่ของระบบสมณศักดิ์มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เพื่อเป็นการยกย่องและสนับสนุนพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบให้ดำรงมั่น

อยู่ในสมณเพศ เป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา 2) เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทั้งนี้เพราะการที่พระมหากษัตริย์พระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์รูปใด นั้นหมายความว่าพระสงฆ์รูปนั้นได้รับมอบหมายภาระหน้าที่ในการปกครองหมู่สงฆ์ไปพร้อมกันด้วย ดังจะเห็นได้จากพระบรมราชโองการสถาปนาพระราชาคณะผู้ใหญ่ จะมีพระราชกระแสตอนท้ายว่า “ขออาราธนาพระคุณผู้ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ฐานันดร เพิ่มอิสริยยศในครั้งนี้ จงรับธุระพระพุทธศาสนาเป็นภาระสั่งสอน ช่วยระงับอธิกรณ์และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรในคณะและอารามตามสมควรแก่กำลังและอิสริยยศซึ่งพระราชทานนี้” การที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งราชทินนามถวายเป็นสมณศักดิ์แด่พระสงฆ์นั้น เป็นพระราชประเพณีที่มีอยู่ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา ราชประเพณีนี้เริ่มถือปฏิบัติกันในประเทศศรีลังกาเป็นแห่งแรกเพราะมีหลักฐานปรากฏอยู่ในหนังสือรามัญสมณวงศ์ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539)

ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลยมีพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์และตั้งสมณศักดิ์อยู่เรื่อยๆ แต่ก็ยังปรากฏว่ามีพระสงฆ์บางรูปบางกลุ่ม ที่ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์แล้ว แต่ไม่ปรากฏว่ามีประวัติการได้ปรับเลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นอีก รวมไปถึงพระสงฆ์ในเขตปกครองอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่เคยได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เลยจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ส่วนการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลยนั้น มีการปกครองภายใต้กฎหมายเถรสมาคม โดยยึดถือตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 การปกครองคณะสงฆ์

จังหวัดเลย (ฝ่ายมหานิกาย) แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ ปกครองตามลำดับชั้นปกครองมีเจ้าคณะจังหวัดเลยเป็นผู้ปกครองสูงสุดในจังหวัด คือ พระราชปริชามุนี (รังสฤษฎ์ สุมณฑาโต) ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดเลย วัดศรีบุญเรือง จังหวัดเลย โดยขึ้นกับเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกายภาค 8 มีเจ้าคณะภาค 8 เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการมอบนโยบายและบริหารกิจการคณะสงฆ์ในฝ่ายมหานิกายในเขต 6 จังหวัด อันประกอบด้วย อุดรธานี หนองคาย เลย สกลนคร หนองบัวลำภู และบึงกาฬ มีพระสังฆาธิการผู้ปกครองในคณะภาค 8 ได้แก่ เจ้าคณะภาค 8 คือ พระธรรมคุณาภรณ์ (เกิ่ง อาสโม) วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร รองเจ้าคณะภาค 8 คือ พระเทพโสภณ (ปริชา อภิวงฺโกโม) วัดราชบูรณะ กรุงเทพมหานคร และพระราชเมธี (วิชา อภิบุญโญ) วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งคณะภาค 8 ขึ้นตรงต่อเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออกอีกชั้นหนึ่ง โดยมีสมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ขวนปญฺโญ) วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร เป็นเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์ด้วยเหตุที่มีพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลยได้รับพระราชทานสมณศักดิ์แต่ไม่ปรากฏว่ามีประวัติการได้ปรับเปลี่ยนสมณศักดิ์ขึ้นอีก หรือกลุ่มพระสงฆ์อีกจำนวนหนึ่งที่ไม่เคยได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เลยจนกระทั่งถึงปัจจุบัน และสนใจที่จะศึกษาปัญหาการเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ในพื้นที่จังหวัดเลย ควบคู่ไปด้วยเนื่องจากตำแหน่งทางการปกครองในระดับต่างๆ มีความสัมพันธ์กับการเข้าสู่สมณศักดิ์ของพระสงฆ์ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษารั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ จำนวน 4 รูป

กลุ่มที่ 2 พระสงฆ์ที่ไม่มีสมณศักดิ์ จำนวน 3 รูป

กลุ่มที่ 3 ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 4 ไวยาวัจกร จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 5 นักวิชาการศาสนา จำนวน 3 คน ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 รูป/คน เลือกกลุ่มเป้าหมายโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นแบบลักษณะคำถามปลายเปิด ที่ได้กำหนดแนวคำถามไว้กว้างๆ ในแต่ละด้านของคำถาม จะให้เป็นไปตามความเหมาะสมตามบริบทที่เกี่ยวกับกระบวนการการก้าวสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดเลย โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยประเด็นหลัก 2 ประเด็นคือ

ประเด็นที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย ประกอบด้วย สิ่งที่เป็นปัญหา และปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์จังหวัดเลยยังไม่ได้เข้าสู่สมณศักดิ์ และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย

ประเด็นที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการเสนอแนะแนวทางการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย

จากการตอบคำถามข้างต้นนี้จะถูกใช้เพื่อนำมาอธิบายให้เห็นถึงปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์ ปัญหาการ

เข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย และการเสนอแนะแนวทางการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลยของผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

3. การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย เพื่อนำมาเป็นกรอบและแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3.2 กำหนดกรอบการสัมภาษณ์ จากนั้นจัดทำแบบสัมภาษณ์ตามกรอบที่กำหนดเป็นประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูล

3.3 เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาเนื้อหาการสัมภาษณ์ รูปแบบ การใช้ภาษาเพื่อให้ได้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่สมบูรณ์

3.4 แล้วนำแบบสัมภาษณ์กลับมาปรับปรุงแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.5 จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 วางแผนลงพื้นที่สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รับข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย พร้อมทั้งการเสนอแนะข้อคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งจะประโยชน์ในการวิจัย

4.2 นัดหมาย วัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตาม วัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดร่วมกัน ด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to face interview)

4.4 นำข้อมูลที่ได้รับมาสรุป/วิเคราะห์ข้อมูล และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปใช้ในการสนทนาเฉพาะกลุ่มตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องกระบวนการก้าวสู่สมณศักดิ์และ

ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย เพื่อนำมาวิเคราะห์ในเนื้อหานั้น ด้วยวิธีการแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นคือพระสังฆาธิการและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป นำมาวิเคราะห์และเขียนเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive)

ผลการวิจัย

1. ปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย

1.1 ปัญหาด้านกฎหมาย ที่มีการกำหนดระเบียบกฎหมายที่เข้มงวด เช่น ไม่มีการยืดหยุ่นด้านอายุ และพรรษา จึงทำให้มีพระสงฆ์ที่มีอายุและพรรษาไม่ครบตามระเบียบกฎหมายขาดคุณสมบัติในการเข้าสู่สมณศักดิ์ ประกอบกับจำนวนอัตราสมณศักดิ์ที่น้อย เนื่องจากสมณศักดิ์มีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ด้วย ซึ่งสมณศักดิ์ที่สูงขึ้นไปกว่าสมณศักดิ์ของระดับเจ้าคณะจังหวัดนั้นเป็นของพระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์ในระดับภาคขึ้นไปที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร

“กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเป็นปัญหา เพราะพระภิกษุบางรูปมีความรู้ความสามารถ มีความเป็นผู้นำ และมีความเสียสละ แต่ก็ไม่สามารถเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางคณะสงฆ์ได้ เพราะมีข้อจำกัดที่ต้องดูพรรษา และการดูว่าดำรงตำแหน่งนั้นๆ มาแล้วกี่ปี” (พระครูสุตคุณาลงกรณ์, บทสัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2562)

1.2 ปัญหาด้านบุคคล ที่เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ขอ เช่น ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ทำให้ไม่มีผลงานด้านการพัฒนา ซึ่งเป็นผลงานเชิงประจักษ์ที่ต้องกระทำต่อเนื่องหลายปี

“พบปัญหาในด้านส่วนบุคคล เช่น ขาดผลงานที่เผยแพร่ต่อสังคม การวางแผนและการประพฤติปฏิบัติตน

ยังไม่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งต้องมีมนุษยสัมพันธ์และมีภาวะ
ความเป็นผู้นำ และปัญหาความเข้าใจในกฎระเบียบของ
คณะสงฆ์ในการเข้าสู่สมณศักดิ์” (ชาญวิทย์ ศรีสุทร, บท
สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2562) สอดคล้องกับท่านอื่นที่ได้
ให้ความเห็นไปที่พระสงฆ์ในปัจจุบันยังไม่เข้าใจใน
รายละเอียดของการจัดทำเอกสารเพื่อเสนอขอสมณศักดิ์
จึงเป็นปัญหา

“เอกสารที่เขียนไม่มีความชัดเจน อาจเกิด
จากผู้เขียนไม่เข้าใจ ไม่มีความพร้อมตามระเบียบ คุณวุฒิ
วิทยวุฒิ ไม่ถึง” (พระครูโพธิสิริวุฒิ, บทสัมภาษณ์, 27
มิถุนายน 2562)

1.3 ปัญหาด้านโครงสร้าง ได้แก่

1.3.1 ขนาดของวัดที่มีการพัฒนาไม่เท่ากัน
หรือความพร้อมของวัดที่แตกต่างกัน เนื่องจากต้องใช้ทุน
ทรัพย์จำนวนมากในการส่งเสริมด้านสาธารณูปการ และ
ด้านธารณสงเคราะห์แก่ จักรพรรดิอยู่กับฐานะของวัดแต่ละ
แห่งด้วยว่าจะมีความสามารถเหล่านี้นักน้อยเพียงใด
และส่วนใหญ่พระสงฆ์ยังคงปฏิบัติศาสนกิจส่วนตัวยังไม่
ครอบคลุมไปถึงการสาธารณูปการ และการสาธารณ
สงเคราะห์

“การไม่มีผลงานย้อนหลัง และไม่สามารถหา
หลักฐานการทำงานได้ ซึ่งการพิจารณาต้องมีหลักฐาน
เชิงประจักษ์ประกอบ ประกอบกับตำแหน่งที่ดำรงอยู่มี
วาระไม่ครบตามกฎระเบียบ” (บรรจง สุวรรณศรี, บท
สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2562)

“ไม่ทราบว่าต้องทำอะไร มีขั้นตอนอะไรบ้าง
บวชมาแล้วก็อยู่วัดทำกิจของสงฆ์ตามปกติ” (พระอุทัย
โอภาโส, บทสัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2562)

1.3.2 ระบบอุปถัมภ์และการแทรกแซงโดยรัฐ
จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า พระสงฆ์ที่จะเข้าสู่สมณ
ศักดิ์จะต้องสร้างความคุ้นเคยกับพระผู้ใหญ่ เพื่อให้ได้รับ
การยอมรับ เช่น จะต้องมีการจัดสถานที่และจัดงานในวัด
เพื่อรองรับกิจกรรมของคณะสงฆ์ซึ่งจำเป็นต้องใช้

ทุนทรัพย์ นอกจากนี้ยังพบว่า มีระบบการจัดสรรตำแหน่ง
หรือโควตาในแต่ละปีซึ่งอาจเกิดการวิ่งเต้นหรือใช้เงินได้
หรืออาจมีการแทรกแซงโดยรัฐ

1.3.3 การรวมศูนย์อำนาจ กระบวนการแต่งตั้ง
สมณศักดิ์เปิดช่องว่างให้อำนาจแก่เจ้าคณะปกครองมาก
เกินไป ทำให้ผู้เสนอขอสมณศักดิ์พยายามหาช่องทางที่จะ
ทำให้เกิดความใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจผ่านรูปแบบต่างๆ
หรือลักษณะการวิ่งเต้น หรือกระชับความสัมพันธ์ให้
ใกล้ชิดและได้รับการอุปถัมภ์จากผู้มีอำนาจ

2. ปัญหาในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการ ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย

2.1 ปัญหาด้านบุคคล ได้แก่

2.1.1 การขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ ขาด
การวางแผนอนาคตส่งผลให้ไม่มีการเตรียมตัวสำหรับการ
เข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครอง

“พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่รู้วิธีการ ไม่มีการวางแผน
อนาคตที่จะเข้าสู่ตำแหน่ง ต้องมีส่วนร่วมในการปกครอง
เพราะการที่จะได้รับตำแหน่งนั้น ต้องมีส่วนร่วมกับคณะ
สงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าคณะหรือเป็นผู้ได้บังคับบัญชา”
(พระครูสุวรรณธรรมาทร, บทสัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2562)

2.1.2 คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าสู่ตำแหน่ง
ทางการปกครองคณะสงฆ์ เช่น อายุพรรษาไม่ครบตามที่
ระบุไว้ในคุณสมบัติแต่ละตำแหน่ง มีการกำหนดจำนวน
พระภิกษุและสามเณรในวัด กำหนดวิทยฐานะของ
พระสงฆ์และสามเณร และมีการกำหนดหรือให้ระบุนยอด
การบริจาค

“กฎหมายกำหนดคุณสมบัติบางประการ ทำให้
พระหนุ่มไม่มีโอกาสเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทาง
ปกครอง ควรลดอายุพรรษาจาก 5 พรรษา เหลือ 3 พรรษา
ในกรณีเคยบวชเป็นสามเณรมาก่อน” (พระมหาจิณก
มล อภิรัตน์, บทสัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2562)

2.2 ปัญหาด้านโครงสร้าง ได้แก่

2.2.1 ระบบอุปถัมภ์และการแทรกแซงโดยรัฐ
จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า มีการใช้เส้นสายหรือ

การวิ่งเต้นเพื่อให้ได้ตำแหน่งมาโดยมิชอบ รวมถึงการแทรกแซงจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองที่มีความต้องการให้ครู อาจารย์หรือพระสงฆ์ที่ตนยอมรับนับถือมีตำแหน่งทางการปกครอง หรือได้เลื่อนตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ที่สูงขึ้น ซึ่งอาจจะเอื้อประโยชน์หรือมีผลต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน

2.2.2 การเสียผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มในพื้นที่ ซึ่งอาจมีชาวบ้านหรือกลุ่มที่หวังจะเอาผลประโยชน์จากวัด ไม่เห็นด้วยกับพระภิกษุ หรือผู้นำที่เก่งเพราะจะทำให้ชาวบ้านบางกลุ่ม หรือกลุ่มที่มีอิทธิพลในพื้นที่นั้นๆ ทำการอันไม่สมควร หรือหาผลประโยชน์ในวัดได้ยาก เช่น กรณีที่มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้านนาโคก ได้ร้องเรียนเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชุม บ้านนาโคก หมู่ที่ 2 ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ทำให้ชาวบ้านแตกแยกเป็นสองฝ่าย และปฏิเสธให้ใช้พื้นที่วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรม จากการตรวจสอบพบความผิดเล็กน้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงความไม่เข้าใจของชาวบ้านที่เกิดจากการยุยงปลุกปั่นที่อาจไม่พอใจการปฏิเสธให้ใช้พื้นที่วัด เป็นสถานที่จัดกิจกรรมของชาวบ้าน จึงได้มีการทำข้อตกลงให้วัดต้องส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้การปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดเลยปกติสุข ปราศจากข้อร้องเรียนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะการเข้าสู่สมณศักดิ์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย

3.1 การพัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถ โดยพระสงฆ์ต้องมีการตั้งเป้าหมายการเข้าสู่สมณศักดิ์ที่ชัดเจน จากนั้นพัฒนาตัวเอง ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และสามัญ ศึกษาหาความรู้จากพระเถระในเขตปกครองของตน

“ต้องเตรียมตัวให้พร้อม ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และสามัญ” (พระครูสุวรรณธรรมาทร, บทสัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2562)

3.2 การมีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม ช่วยเหลือชุมชน และสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการงานทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่ 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในชุมชนของตนเองให้ประจักษ์เพื่อเป็นศูนย์รวมใจ และสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชน

“พระสงฆ์ต้องรู้จักเอาใจใส่ในงานพระศาสนาด้วยความเสียสละ และต้องวางตัวให้เหมาะสมกับสมณศักดิ์ นอกจากนี้จะต้องเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนด้วย” (พระครูสุวรรณธรรมาทร, บทสัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2562)

4. ข้อเสนอแนะการเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดเลย

4.1 เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ จะต้องศึกษาให้เข้าใจและทราบถึงขั้นตอน ธรรมเนียม ตลอดจนประเพณี การปฏิบัติของจังหวัดเลย จากนั้นจัดทำเอกสารให้ต้องถูกต้องครบถ้วน โดยรายงานตามความเป็นจริง

4.2 มีความเสียสละ เอาใจใส่ในงานคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ พระสงฆ์ต้องมีความพร้อมในด้านการทำงาน มีคณะทำงานที่คอยสนองงานเนื่องจากบางงานต้องใช้นุคลากรจำนวนมาก ต้องมีความเสียสละเนื่องจากนิยัตินั้นได้รับมีจำนวนที่ไม่มากพอต่อกิจการดำเนินงานหรือกิจกรรมของคณะสงฆ์ และจำเป็นต้องสร้างเสนาสนะภายในวัดให้พร้อมในการรับรองการจัดงานของคณะสงฆ์ และช่วยเหลือชุมชนในส่วนที่จะทำได้ให้ประจักษ์

“พระสงฆ์ต้องรู้จักเอาใจใส่ในงานพระศาสนาด้วยความเสียสละ และต้องวางตัวให้เหมาะสมกับสมณศักดิ์ นอกจากนี้จะต้องเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนด้วย” (พระครูสุวรรณธรรมาทร, บทสัมภาษณ์, 26 มิถุนายน 2562)

อภิปรายผล

1. ปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย โดยรวมเกิดจาก

1.1 การเข้าสู่สมณศักดิ์ที่ยึดโยงกันกับตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวคือ เมื่อมีตำแหน่งทางการปกครอง ก็จะสามารถเข้าสู่สมณศักดิ์ได้ ซึ่งส่งผลต่อจำนวนพระสงฆ์ที่จะเข้าสู่สมณศักดิ์ ทั้งนี้เนื่องจากในระดับจังหวัดเลยนั้นผู้ปกครองคณะสงฆ์สูงสุดในจังหวัดคือเจ้าคณะจังหวัด จึงทำให้จำนวนพระสงฆ์ฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์มีน้อย ซึ่งแตกต่างจากส่วนกลางที่มีผู้ปกครองอยู่หลายลำดับชั้น จึงทำให้พระสงฆ์ในระดับจังหวัดเลยได้รับพิจารณาโปรดตั้งสมณศักดิ์น้อยด้วย จะเห็นได้ว่าการปกครองคณะสงฆ์ในระดับภาคนั้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ผู้ปกครองสูงสุดในระดับจังหวัดเลย คือ พระราชปริชามณี (รังสฤษดิ์ สุมณฑาโต) ตำแหน่งผู้รักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดเลย วัดศรีบุญเรือง จังหวัดเลย ซึ่งถือเป็นพระราชาคณะชั้นราช ส่วนพระราชาคณะชั้นอื่นๆ ล้วนแต่เป็นผู้ปกครองในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ภาค 8 ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เจ้าคณะภาค 8 คือ พระธรรมคุณาภรณ์ (เก็ง อาสโภ) วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร รองเจ้าคณะภาค 8 คือ พระเทพโสภณ (ปรีชา อภิวันโณ) วัดราชบูรณะ กรุงเทพมหานคร และพระราชเมธี (วิชา อภิบุญโญ) วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งคณะภาค 8 ขึ้นตรงต่อเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออกอีกชั้นหนึ่ง โดยมีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ขวนบุญโญ) วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร เป็นเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก

จากที่กล่าวมาเป็นผลมาจากการกำหนดอัตราหรือโควตาที่มีในระดับจังหวัดจึงทำให้พระสงฆ์ที่จะเข้าสู่สมณศักดิ์ในระดับจังหวัดเลยมีน้อย เพราะสมณศักดิ์ระดับสูงกว่าเจ้าคณะจังหวัดนั้นเป็นของพระสังฆาธิการผู้ปกครองในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ภาค 8 จากส่วนกลาง จึงอาจกล่าวได้ว่าการมีตำแหน่งทางการ

ปกครองของคณะสงฆ์ในจังหวัดเลยที่สูงที่สุดในระดับเจ้าคณะจังหวัด จะเป็นบันไดก้าวไปสู่การมีสมณศักดิ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามแนวคิดทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาแล้วจะพบว่า การมีพระสงฆ์จากส่วนกลางปกครองตามสายการปกครองคณะสงฆ์นั้นก็เพื่อความมั่นคงของอาณาจักรทางหนึ่ง นอกเหนือจากการเป็นผู้สั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตนเป็นคนดี ช่วยลดปัญหาอาชญากรรมรวมถึงปัญหาร้ายแรงอื่นๆ ที่จะตามมา ลักษณะดังกล่าวอาจมีทั้งผลดีและผลเสียตามมาได้ ซึ่งสอดคล้องกับสุรพศ ทวีศักดิ์ (2561) กล่าวว่าประเทศไทยในทางนิตินัยพระพุทธศาสนาอาจไม่ได้มีการกำหนดให้ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติโดยตรง แต่ในทางพฤตินัยก็เท่ากับเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ รัฐถึงกำหนดบทบาทสร้างกลไกเข้ามาควบคุมศาสนาและคณะสงฆ์ผ่านกฎหมาย รวมไปถึงการควบคุมผ่านระบบสมณศักดิ์ชั้นยศ ผ่านระบบพลเมืองแห่งรัฐ ในขณะที่เดียวกันการปกครองจากส่วนกลางที่กล่าวมาข้างต้นก็ย่อมมีผลเสียเช่นกัน สอดคล้องกับวัลลภา แสงไพศวรรค์ (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขปัญหา พบว่า ปัญหาที่เกิดจากการปกครองคณะสงฆ์เอง เช่น ระบบการปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น โดยการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลางทั้งหมด (มหาเถรสมาคม) และการยึดโยงสมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จนส่งผลกระทบต่อจิตใจในการพิจารณาสมณศักดิ์เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระณรงค์ สังขวิจิตร (2558) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน พบว่า ปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่ถูกควบคุมโดยรัฐผ่านพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) สาเหตุต่อมาคือขาดประสิทธิภาพในการปกครองมาจากสาเหตุที่

รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูง ซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลต่อการปกครองสงฆ์จำนวนมาก และสาเหตุของหลักเกณฑ์ที่พระสงฆ์จะได้รับสมณศักดิ์นั้นจำเพาะเจาะจงไว้ที่ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ และมีการกำหนดหลักเกณฑ์ผ่านจำนวนเงินเพื่อสร้างศาสนวัตถุ

1.2 ปัญหาโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ และการบริหารจัดการที่ไม่สอดคล้องกับสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในปัจจุบัน การบริหารจัดการและการปกครองสงฆ์จึงไม่ควรเอาภาระที่มากมายและหนักหน่วงไปให้ไว้กับพระสังฆาธิการผู้มากพรพาให้ท่านต้องเป็นผู้ดำเนินการเอง พระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ตั้งแต่สมเด็จพระราชาคณะขึ้นไปที่มีพรรษาสูง ควรได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็นปูชนียบุคคลแห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อให้พระสังฆาธิการมีเวลาได้ศึกษาปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการปกครองคณะสงฆ์มากนัก และในขณะเดียวกันเป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถในหลายๆ ด้าน ได้เข้าทำงานให้กับคณะสงฆ์ไทย มหาเถรสมาคมควรแต่งตั้งพระสังฆาธิการเหล่านั้นให้เป็นที่ปรึกษาให้กับคณะสงฆ์ผู้ปฏิบัติงาน ยกเว้นกรณีที่ต้องพิจารณาในเรื่องสำคัญที่ต้องการความรู้ความเข้าใจที่มาก ประสบการณ์ในการตัดสินใจ เช่น ในเรื่องที่จะส่งผลกระทบต่อการโครงสร้างการปกครองสงฆ์ หรือเรื่องที่จะส่งผลกระทบต่อธรรมวินัยหรือวัตรปฏิบัติของสงฆ์ จึงจำเป็นให้พระสังฆาธิการเข้าร่วมพิจารณา เป็นต้น การปรับโครงสร้างกระจายการปกครองมาที่จังหวัดโดยตรงจึงน่าจะเหมาะสมเพราะไม่ซับซ้อนซึ่งอาจจะมีสมณศักดิ์เพิ่มมายังจังหวัดเลยด้วยทั้งนี้พระสงฆ์เองต้องไม่ยึดติดกับสมณศักดิ์หรือตำแหน่ง ดังที่วัชร งามจิตกรเจริญ (2556) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สมณศักดิ์: ข้อดีและปัญหา โดยเสนอแนะไว้ว่า พระสงฆ์ต้องเข้าใจเจตนารมณ์ของสมณศักดิ์ให้ถูกต้อง ไม่ลุ่มหลง มัวเมาในสมณศักดิ์ ชาวบ้านก็ควร

ส่งเสริมพระสงฆ์ไม่ให้เกิดการยึดติดอยากได้สมณศักดิ์ ควรช่วยเตือนสติและช่วยกันลดค่านิยมฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย และการเผยแพร่ความรู้ในเรื่องสมณศักดิ์ให้พระสงฆ์และชาวบ้านเข้าใจเรื่องสมณศักดิ์ อย่างถูกต้องจะช่วยลดปัญหาของสมณศักดิ์ได้

2. การเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะต้อง พัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถ และมีความเสียสละเอาใจใส่ในงานคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ พระสงฆ์ต้องมีความพร้อมในด้านการทำงาน และช่วยเหลือชุมชนในส่วนที่จะทำได้ให้ประจักษ์ เข้าใจธรรมเนียม ตลอดจนจนประเพณีการปฏิบัติของจังหวัดเลย ซึ่งนอกจากการปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยแล้ว พระสงฆ์จะต้องถือกุศลและสงเคราะห์ ชุมชนเพื่อเป็นการเกื้อหนุนพระธรรมวินัยทั้ง 6 ด้าน ที่ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงฆ์สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับรัฐจึงเกิดขึ้น เนื่องจากพระสงฆ์จะต้องถือกุศลรัฐด้วย เช่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลก การสาธารณสงเคราะห์ต่างๆ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียนซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐนั้น มีอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ในครั้งสมัยพุทธกาล หากจะพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาโดยสากลธรรมชาติเชื่อว่าเริ่มเกิดขึ้นครั้งแรก ตั้งแต่มีรัฐบาลเป็นครั้งแรก เพราะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนานั้น ก็มีความหมายว่าความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของคนและพระศาสนา รัฐและศาสนา จึงไปคู่กันขนานกัน (สุกิจ ชัยมุสิก, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์ (2558) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา: มหาเถรสมาคม ผู้วิจัยได้ศึกษา พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน เป็นการศึกษาพัฒนามาจากหลักพระธรรมวินัยมาใช้ในการปกครอง ควบคู่ไปกับ

ความเจริญเติบโตของสังคมไทย มีกฎหมายบ้านเมือง มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ ที่มาเกี่ยวพันพระธรรมวินัย อาทิ ในด้านรูปแบบของการปกครองคณะสงฆ์ที่มีการพัฒนาขึ้นมาจากสมัยก่อน คือ การปกครองคณะสงฆ์ด้วยกิจการงาน 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงฆ์ 4) ด้านการเผยแผ่ 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และรูปแบบการบริหารการปกครองก็มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดของการปกครองคณะสงฆ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของชาติวิสุทธนายน (2559) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ไทย : ศึกษากรณีจังหวัดในเขตปริณทล พบว่า บทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2535 และยังมีคณะสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่ายที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย คือ ฝ่ายมหานิกายที่แบ่งเป็น จินนิกาย และอนันนิกาย และฝ่ายเถรวาทที่แบ่งเป็น มหานิกาย และธรรมยุตินิกาย ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหานิกาย ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระสังฆราชผู้ทรงพระเดชพระพระบรมราชูปถัมภ์ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 3) ด้านการสาธารณูปการ 4) ด้านการศาสนศึกษา 5) ด้านการเผยแผ่ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

จากที่กล่าวมาเมื่อพระสงฆ์ได้ศึกษาด้านระบบกฎเกณฑ์จนทราบถึงขั้นตอน ธรรมเนียม ตลอดจนประเพณีการปฏิบัติของจังหวัดเลย และปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในระเบียบกฎหมายทั้ง 6 ด้านแล้ว ก็จะทำให้สามารถยื่นเสนอเข้าสู่สมณศักดิ์ได้ ซึ่งเมื่อได้รับพระราชทานโปรดแต่งตั้ง หรือเลื่อนสมณศักดิ์จากพระมหากษัตริย์แล้ว ก็จะเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติคุณ

ของพระสงฆ์รูปนั้น ที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบ มีความวิริยะอุตสาหะบริหารกิจการพระศาสนา ปกครองดูแลคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย กับทั้งได้ทุ่มเทเพียรพยายามในการอบรมสั่งสอนประชาชนให้ละชั่วประพฤติดีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประสานผนึกจิตใจของคนให้มีความสมัครสมานสามัคคี ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ถวายเกียรติและกำลังใจแก่พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้ดำรงมั่นอยู่ในสมณเพศ เป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ช่วยปลูกฝังศีลธรรมจรรยาให้ประชาชนมีความสงบสุขตามแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา และเพื่อผลทางการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เนื่องจากพระมหากษัตริย์โปรดพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์รูปใด นั้นหมายความว่าพระสงฆ์รูปนั้นได้รับมอบหมายภาระหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะสงฆ์ไปพร้อมกันด้วย

สรุปผลการวิจัย

1. ปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ได้แก่ 1) ปัญหาด้านกฎหมายที่มีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด เช่น ไม่มีการยืดหยุ่นด้านอายุและพรรษา ประกอบกับจำนวนอัตราสมณศักดิ์ที่มีน้อย 2) ปัญหาด้านบุคคลที่เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ขอ เช่น ไม่มีการวางแผนล่วงหน้าทำให้ไม่มีผลงานซึ่งต้องกระทำต่อเนื่องหลายปี และ 3) ปัญหาด้านโครงสร้างที่เกิดจาก (3.1) ขนาดและความพร้อมของแต่ละวัด เนื่องจากต้องใช้ทุนทรัพย์จำนวนมากในการส่งเสริมด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์แก่ (3.2) มีระบบอุปถัมภ์และการแทรกแซงโดยรัฐ ซึ่งพระสงฆ์จะต้องสร้างความคุ้นเคยกับพระผู้ใหญ่ เพื่อให้ได้รับการยอมรับ นอกจากนั้นยังพบว่ามีระบบการจัดสรรตำแหน่ง ซึ่งอาจเกิดการวิ่งเต้นใช้เงิน หรืออาจมีการแทรกแซงโดยรัฐ และ (3.3) ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจ ส่งผลให้กระบวนการแต่งตั้งสมณศักดิ์มีช่องว่างซึ่งให้อำนาจแก่เจ้าคณะ

ปกครองมากเกินไป ทำให้ผู้เสนอขอสมณศักดิ์พยายามหาช่องทางที่จะทำให้เกิดความใกล้ชิดกับผู้อำนาจผ่านรูปแบบต่างๆ ได้

2. ปัญหาในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดเลย ได้แก่ 1) ปัญหาด้านบุคคลที่เกิดจาก (1.1) การขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ ขาดการวางแผนอนาคตส่งผลให้ไม่มีการเตรียมตัวสำหรับการเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครอง (1.2) คุณสมบัติ เช่น อายุพรรษา จำนวนพระภิกษุและสามเณรในวัด วิชยฐานะของพระสงฆ์และสามเณร และยอดการบริจาต 2) ปัญหาโครงสร้างที่เกิดจาก (2.1) ระบบอุปถัมภ์และการแทรกแซงโดยรัฐ มีการใช้เส้นสายหรือการวิ่งเต้นเพื่อให้ได้ตำแหน่งมาโดยมิชอบ รวมถึงการแทรกแซงจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง และ (2.2) การเสียผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มในพื้นที่ แม้คณะสงฆ์ในระดับเจ้าคณะผู้ปกครองทุกระดับชั้นเห็นชอบ แต่ชาวบ้านหรือคนในพื้นที่ไม่เห็นชอบย่อมเกิดปัญหาเช่นเดียวกัน

3. ข้อเสนอแนะการเข้าสู่สมณศักดิ์ของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ได้แก่ 1) การพัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถ และ 2) การมีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม ช่วยเหลือชุมชน และสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชน

4. ข้อเสนอแนะการเข้าสู่ตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ได้แก่ 1) เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ และทราบถึงขั้นตอน ธรรมเนียมการปฏิบัติ และ 2) มีความเสียสละ เอาใจใส่ในงานคณะสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการแยกสมณศักดิ์ออกจากตำแหน่งทางการปกครองสงฆ์ เนื่องจากปัจจุบันพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงจะมีตำแหน่งทางปกครองสูงด้วย

1.2 ในการพิจารณาคุณสมบัติการเข้าสู่สมณศักดิ์และการปกครองคณะสงฆ์นั้นควรมีการ

พิจารณาบุคคลที่มีความสามารถเหมาะสมจริงๆ และควรให้อยู่ในเขตการปกครองของตนเองซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการปกครอง

1.3 รัฐควรส่งเสริมและให้โอกาสพระสงฆ์ได้ศึกษาหาความรู้ทางธรรมและทางโลกเพื่อพัฒนาให้พระสงฆ์ที่จะเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์ มีศักยภาพในการปกครองและทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา

1.4 รัฐควรแก้ปัญหาด้านกฎหมายทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อขจัดระบบอุปถัมภ์หรือระบบเส้นสายในวงการคณะสงฆ์ โดยเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการวางกฎเกณฑ์ และการกำหนดหลักเกณฑ์ของพระสงฆ์ที่จะได้รับสมณศักดิ์

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การพิจารณาเสนอพระสงฆ์เพื่อเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชน หรือองค์กรอื่นๆ เช่น สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาเสนอด้วย เนื่องจากพระสงฆ์บางรูปมีส่วนช่วยพัฒนาโรงเรียน และโรงพยาบาล รวมถึงบริจาคอุปกรณ์ทางการแพทย์จำนวนมาก ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวเป็นผู้ที่เห็นผลงานเชิงประจักษ์ของพระสงฆ์รูปนั้นๆ

2.2 ควรลดกลไกในการพิจารณาให้น้อยลง ซึ่งพระสงฆ์บางรูปเป็นนักปฏิบัติแต่ไม่ถนัดเอกสาร จึงอาจมีผลต่อการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ได้

2.3 ควรลดการยึดโยงระหว่างสมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์บางรูปมีคุณูปการต่อสังคมแต่ไม่มีตำแหน่งทางการปกครอง ทำให้ไม่มีโอกาสเข้าสู่สมณศักดิ์ หรืออาจมีการพิจารณาให้มีการตั้งสมณศักดิ์พิเศษเพิ่มเติม เพื่อเป็นการยกย่อง

พระสงฆ์ที่ทำความดีแก่พระพุทธศาสนาและเป็นพระสงฆ์นักเผยแผ่

2.4 ลดการสร้างค่านิยมที่ก่อให้เกิดความโลภมัวเมาในตำแหน่ง และลาภสักการะจนเกิดการแก่งแย่งหรือวิ่งเต้นเพื่อให้ได้สมณศักดิ์ จนบางครั้งอาจจะไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย โดยคำนึงถึงคุณวุฒิและวัยวุฒิที่เหมาะสมเพื่อลดการแก่งแย่งวิ่งเต้น การพิจารณาสมณศักดิ์ไม่ควรมุ่งเน้นผลงานไปที่ศาสนวัตถุ หรือสิ่งก่อสร้าง การสถาปนาสมณศักดิ์ควรเป็นไปเพื่อถวายพระสงฆ์ผู้มีคุณูปการต่อพระศาสนามีประพฤติดีประพฤติชอบให้ดำรงคงมั่นในสมณเพศเพื่อเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และเพื่อการปกครองสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยแห่งคณะสงฆ์ ในขณะที่พุทธศาสนิกชนก็ต้องร่วมกันเชิดชูหรือยกย่องที่วัตรปฏิบัติของพระสงฆ์เป็นหลักมิใช่การมุ่งสักการะพระสงฆ์ที่สมณศักดิ์เพียงอย่างเดียวซึ่งจะช่วยลดค่านิยมที่ก่อให้เกิดความโลภมัวเมาในตำแหน่งและการหวังลาภสักการะได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาปัญหาการเข้าสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่นๆ รวมถึงในกรุงเทพมหานครด้วย

3.2 ควรมีการวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมในจังหวัดเลยตามองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และ 6) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

3.3 ควรมีการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดเลย

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2525). *ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ภาค 1*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.

ชาติรี สุขสบาย. (2559). *รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ไทย ศึกษากรณีจังหวัดในเขตปริมณฑล* (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

ณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์. (2558). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย กรณีศึกษา: มหาเถรสมาคม* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

พระณรงค์ สังขวิจิตร. (2558). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย ปัจจุบัน: ปัญหาและแนวทางแก้ไข* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

วัชรระ งามจิตรเจริญ. (2556). *รายงานการวิจัยเรื่อง สมณศักดิ์: ข้อดีและปัญหา* (รายงานการวิจัย). โครงการวิจัยพุทธศาสนศึกษาของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

วัลทนา แสงไพศวรรค์. (2559). *การปกครองคณะสงฆ์ภาคใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505: ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สุกิจ ชัยมุสิก. (2552). *รายงานการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐ* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2561). *รัฐกับศาสนาศีลธรรม อำนาจและอิสรภาพ*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.